

MİLLETVEKİLİ/TÜRKİYE-ABD PARLAMENTOLARARASI DOSTLUK GRUBU BAŞKANI SUAT KINIKLIOĞLU İLE SÖYLEŞİ

Türk-Amerikan Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanı olarak sık sık Amerikalı meslektaşlarınızla görüşme imkânına sahipsiniz. Bu görüşmelerinizde muhataplarınızla Türkiye-Ermenistan arasındaki yakınlaşma sürecini değerlendirme imkânınız oluyor mu? Bu konu ile ilgili yaklaşımlarını nasıl buluyorsunuz?

Tabî ki Amerikan Kongre üyeleriyle, Senatörleriyle Türk-Ermeni normalleşmesiyle ilgili görüşmelerimiz oluyor. Bildiğiniz gibi, Türk-Ermeni normalleşmesi gündeme geldiğinde Protokoller ve o süreç özellikle Türk-Amerikan ilişkilerini önemseyen Kongre üyeleri arasında çok önemli bir heyecan yarattı. Çünkü yıllardır Kongre’de, Dış İlişkiler Komitesi’nde veya Kongre Genel Kurulu’na getirilmeye çalışılan 1915 olaylarına ilişkin tasarılar, Türk-Amerikan ilişkilerinde gereksiz yere bir gerginlik yaratıyordu. Dolayısıyla, Türk-Ermeni normalleşmesi özellikle Türkiye’yi seven, Türkiye’ye dost olan, Türk-Amerikan ilişkilerinin sağlam kalmasını ve daha fazla gelişmesini isteyen ABD Kongre üyeleri tarafından memnuniyetle karşılandı. Bunu görüşüyoruz, genel olarak algılama Protokollerin iki ülkenin parlamentosundan geçip uygulamaya konulmasının, Amerikan Kongresi’nde Ermeni iddialarına karşı çok önemli bir koz olarak kullanılabilmesi ve ABD’deki Ermeni kökenli Amerikalılara; “Artık Türkiye ile Ermenistan arasında somut bir normalleşme süreci var, dolayısıyla böyle bir süreçte bu tür tasarıları getirmenin anlamı ve katkısı olmayacaktır” argümanının geliştirebileceğini ve bunun önemli oranda yankı bulabileceğini anlıyorlar. Dolayısıyla Amerikan Kongresinde Türk-Ermeni normalleşmesine ilişkin bütün gelişmeler yakından izleniyor.

Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi Ermeni tasarısını, görev süresinin dolmasına günler kala gündeme getirmek için yoğun bir şekilde çalıştı ama Demokratların çoğunlukta olmasına rağmen başarısız oldu. Pelosi’nin bu yoğun çabası ve bundan sonraki muhtemel tasarıların gündeme gelme durumuyla ilgili ne söyleyebilirsiniz?

Yılbaşına çok yakın bir zamanda, 111. Kongre’nin kapanmasına 4-5 gün kala gündeme gelen konu bir nebze bizlere sürpriz oldu, böyle bir beklenti yoktu. Bizlere ve ABD’deki sefaretimize veya oradaki Türk-Amerikan dernekleri ve toplumlarına yansımamıştı. Bu haber alındığında hemen organize olundu ve özellikle sefaretimiz, Türk-Amerikan dernekleri, lobi şirketleri, milletvekilleri olarak bizler, Dışişleri bakanlığımız odaklandık. Memnuniyetle gördük ki,

Türkiye ve biz Türkler takım halinde çalıştığımız zaman sonuç elde etmeyi başarıyoruz. Bu durum da, buna çok iyi bir örnek teşkil ediyor. Amerika’da zaman zaman birbirleri ve kendi aralarında gerginlik yaşayan derneklerimiz ve örgütlerimiz güzel bir işbirliği örneği göstererek Kongre üyeleri nezdinde önemli lobi çalışmalarında bulundular. Lobi şirketimiz, sefaretimiz, Dışişleri bakanlığımız, tabii ki sayın başbakanın Obama’ya mektubu, sayın Dışişleri bakanımızın Clinton ile yaptığı telefon görüşmesi, sayın Cumhurbaşkanı’nın da bu konudaki telkinleri sonunda, Amerikan Kongresi’ne bunun gelmesi engelledi. Birazcık, yangından mal kaçırıncasına, böyle bir oldu bittiye getirilerek 111. Kongre’nin son günlerinde, ki biliyorsunuz orada Noel tatili çok önemli bir tatildir, tatile de çok yakın bir zamanda, insanların “oyumu veriyim kurtulayım” şeklinde haleti ruhiye içinde olabilecekleri bir ortamda geçirilmek istendi. Fakat başarılı olunamadı. Bana göre başarılı olunamamasının ana sebebi, özellikle Başkan Obama’nın Türk-Amerikan ilişkilerine verdiği önem, Türk-Amerikan ilişkilerinin bölgesel ve hatta küresel düzlemde giderek artan boyut ve ağırlığı. Amerikan Başkanı’nın seçimlerden önce 1915 olaylarına ilişkin tanımlaması belli. Pelosi’nin de bu konudaki yaklaşımı açık. Fakat buna rağmen, tasarının gündeme gelmemesini Türk diplomasisinin bir başarısı olarak görüyorum. Burada bir noktanın mutlaka altını çizmek gerekiyor. Amerika’daki Türk toplumunun da olgunlaşması, Amerikan iç siyasetinde sonuç alabilecek yöntem ve organizasyon içinde mücadele etmelerinin bu başarıda önemli yeri vardır.

Ama tabii ki bu tasarımı 111. Kongre’ye gelmemesi, bundan sonra bu tür tasarıların gündeme gelmeyeceği anlamına gelmez. Bildiğiniz gibi son yapılan ara seçimlerde Amerikan Kongresi’nde Cumhuriyetçiler çoğunluğu kazanmıştır ve Pelosi’nin meclis başkanı olarak görev süresi sona ermiştir. Cumhuriyetçilerden yeni bir meclis başkanı çıkacak ve bu kişinin genellikle son on yıllarda bizim tespitimiz, Demokratlara nazaran Cumhuriyetçilerin Ermeni tasarılarına ilişkin yaklaşımlarının daha mesafeli olduğunu biliyoruz. Fakat Cumhuriyetçilerin de özellikle İsrail, güvenlik, Orta Doğu meselelerinde daha “şahin” olduklarını da biliyoruz. Dolayısıyla ilginç bir portreyle karşı karşıya olacağız. Bir yandan Ermeni meselesine daha mesafeli olan Cumhuriyetçi bir kongre, fakat aynı zamanda, özellikle Mavi Marmara olayı sebebiyle gerginlik yaşadığımız İsrail’e olan yakınlığıyla bilinen bir kongre olacak. Bunun 1915 olaylarına ilişkin tasarılar nasıl yansıtacağını hep birlikte göreceğiz.

Benim, özellikle yılbaşının hemen öncesindeki bu yenilginin Ermeni Diasporasında ciddi bir tartışmaya yol açacağını düşünüyorum. Zaten bunun belirtilerini görmeye başladık. Tasarının gündeme gelmeyeceğini anlaşılmasından sonra AAA ve ANCA arasındaki tartışmayı izlerseniz, burada ciddi bir gerginlik olduğunu görürsünüz. Tahminim, belki bu ilkbaharda bir girişim olmayacak. 252 nolu tasarı kadük oldu dolayısıyla yeni bir tasarının Dış İlişkiler Komitesi’ne gelmesi gerekiyor. Bildiğiniz gibi geçen Mart ayında tasarımı bir oy farkla, benimde bilfiil içinde olduğum çok yoğun çabalarımıza rağmen, geçirdiler. Önümüzdeki yılın sonbaharında yeniden bir hareketlenme olabilir. Burada, Amerikan Kongresi’nin içinde, özellikle Türk-Amerikan ve Türk-İsrail ilişkilerinin kalitesinin bu konuya nasıl yansıtacağını

izlememiz gerekecek. Ayrıca, 2012 yılında ABD’de seçim var, Amerikan Başkanlık sisteminde de kampanya bir yıl öncesinde parti içinde başlıyor. Yani ABD’yi de önemli ve yoğun bir Başkanlık seçimi yarışı bekliyor. Tabii ki bu denklemi etkileyebilecek pek çok değişken var. Ama ben, kısa vadede de olsa, göreceli olarak bir zaman kazanıldığını düşünüyorum.

Eđer Ermeni tasarısı kabul edilseydi ya da ileride kabul edilirse, Türk-Amerikan ilişkilerinde ne tür somut sonuçlar doğururdu?

Türk-Amerikan ilişkilerinde temenni etmediğimiz ve boyutları kestirilmesi güç olan negatif bir döneme girilir. Bunun somut olarak hangi alanlara yansıtacağı zaten kendi içinde belli. Muhtemelen Afganistan, Pakistan, Orta Doğu barış süreci, Balkanlar, Anti-terörizm, NATO ve bunun gibi birçok alanda yansıtması olacağı kesindir. Bir şey unutulmamalıdır, Türkiye kamuoyu da artık dış politikada önemli bir faktör haline geldi. Özellikle 1 Mart 2003 teskeresinden bu yana, normal ve demokratikleşen bir ülkede olması gerektiği gibi, kamuoyu da dış politika kararlarında önemli bir faktör haline geldi. Dolayısıyla, hiç arzu etmediğimiz böyle bir tasarının ABD Kongresi’nde kabul edilmesi, Türk kamuoyunda ciddi bir yaralanmaya ve tepkiye yol açacaktır. Ve bu tepkiyi kontrol etmenin ne kadar mümkün olacağını kestirmek güçtür. Sanırım Amerikalı dostlarımız, son girişimi bertaraf ederek, aslında Türkiye’deki bu olası tepkinin boyutlarını iyi anladıklarını gösterdiler. Çünkü gerçekten, şu anda ikili ilişkilerimizde bu tür rahatsız edici olaylara ihtiyaç yok. Türkiye ve ABD’nin işbirliği yapacağı birçok alan var ve bu işbirliği her iki tarafın da menfaatindedir. Ermeni tasarısı gibi, Amerikan iç siyaset malzemesi olan bir konunun, böyle önemli bir stratejik ilişkiyi zehirlemesine şimdiye kadar müsaade edilmediği gibi bundan sonra da müsaade edilmemelidir.

Son dönemde ABD’de Türkiye aleyhine açılan tazminat davaları bulunmaktadır. Konu ile ilgili hukuki gerçekler herkes tarafından bilinmesine rağmen, bu davaların açılmasını neye bağlıyorsunuz?

Bu davaların ısrarla açılması ve burada 1915 olaylarını soykırım olarak tanımlama ve tescil ettirme gayretlerini, daha uzun vadeli ve kapsamlı bir Ermeni Diasporası stratejisi olarak görmek lazım. Bu stratejinin ana ayaklarından birincisi, 1915 olaylarını soykırım olarak tanımlayıp, soykırım kelimesinin ve tanımlamasının getirdiği hukuki yaptırım olanaklarından yararlanmak ve bu yaptırım olanaklarının en önemlileri tazminat davalarının, mal-mülk gibi tanzim edilmesi istenen konuların gündeme gelmesi ve hatta daha maceracı ve agresif diaspora çevrelerinden duyduğumuz toprak taleplerini meşru hale getirebilecek hukuksal, siyasal ve psikolojik bir zeminin hazırlanması. Buradaki temel amaç budur. Denilecektir ki, Kalifornia Mahkemesi, açılan şu davaya binaen, 1915 olaylarını soykırım olarak tanımlayıp bu sebeple, ... yerlerdeki malların Ermenilere geri verilmesi için, Amerikan hükümetinin Amerikan vatandaşı olan Ermeniler adına Türkiye üzerine

baskı yapmasını isteyeceklerdir. Ancak 1948 soykırım sözleşmesi bu konuda net. Geriye dönük böyle bir hukuksal sürecin başlatılması mümkün değil. Ama ne yazık ki, günümüzde soykırım kelimesi artık çok rahatça, 1948 sözleşmesindeki anlamından ve çerçevesinden uzaklaştırılarak ve yumuşatılarak her yerde kullanılıyor. Ancak bizim için önemli olan şudur. Amerikan Eyalet Mahkemelerinde bu tür kararlar alınsa bile, bunların hukuki olarak bir sonuç doğurma ihtimali zor. Fakat psikolojik ve siyasi bir baskı aracı olarak kullanılma olanağı olduğunu unutmamamız gerekir.

Türkiye ile Ermenistan arasında imzalanan Protokollerle birlikte ilişkilerde bir normalleşme sürecine girilmesi amaçlanıyordu. Ancak Protokoller şu an bir çıkmaza girmiş durumda. Size göre bu durumun temel sebebi nedir ve aşılması için neler yapılması gerekiyor?

Bu sorunun temel sebebi, bence iki tarafın da Protokolleri müzakere ederken, Protokollerin içine yerleştirilen muğlâklığı farklı anlaması. Bu farklı anlaşımaların getirdiğı yankıların, özellikle bölgesel bir sorun olan Karabağ sorununa sirayet etmesi ve Karabağ sorununa bizim düşündüğümüz yönde, en azından şu ana kadar, bir etkisinin olmaması. Biz Türkiye ile Ermenistan arasındaki normalleşmenin ikili değil bölgesel bir konu olduğuna inanıyoruz. Türkiye ile Ermenistan arasında normalleşmeye giderken, iki ülkenin hemen yanı başındaki anormal bir durum olan Karabağ meselesinin ve oradaki toprak işgalinin bu konudan tamamen soyutlanmasının sonuç getiremeyeceğini ifade ettik. Bu konuda sayın başbakanımızın da ifadeleri net. Fakat Türk-Ermeni normalleşmesinin çok önemli bir konu olduğunu özellikle dış siyasetimizin komşuluk boyutuyla ilgili Güney Kafkasya'yı ilgilendiren çok önemli bir boyutu olduğunun da altını çizmek gerekiyor. Bana göre, normalleşme meselesinin bundan sonraki durağı 2011 seçimlerinden sonraki ilk sonbahardır, yani önümüzdeki yılın sonbaharı. Çünkü muhtemelen Haziran ayında seçimler tamamlanır, hükümet kurulur, akabinde meclis tatile girer, Ekim 2011'de Meclis yeniden açıldığı zaman, o sonbaharda ya da ilkbahara doğru bir fırsat penceresi olabilir. Ama bu fırsat penceresinin oluşabilmesi için sadece Türkiye ile Ermenistan arasındaki bir konu olmadığını, bunun Azerbaycan'ı da ilgilendiren bir boyutu olduğunu unutmamamız gerekiyor. Benim temennim, Protokollerin hayata geçirilmesi, Türkiye-Ermenistan sınırının açılması ve bununla paralel olarak Karabağ'da bir çözüm sürecine girilmesi, en azından bir yol haritasının ifade edilmesi. Bu, Azerbaycan, Ermenistan ve Türkiye'nin çıkarımadır. Ama ihtimal dâhilindedir ki, Karabağ konusunda bir kıpırdama olmayabilir ve bu durumda da şu anda olduğu gibi, Ermeni normalleşmesinde askıya alınma durumu bir süre daha devam edebilir. Açıkçası bunu konunun ana muhatapları olan Azerbaycan ve Ermenistan'ın kendisinin belirleyeceğini düşünüyoruz.

Protokoller imzalandıktan sonra Ermenistan'da yaşayan Ermenilerle Diaspora'ya mensup Ermeniler arasında Protokoller konusunda görüş ayrılığı

olduğunu gördük. Diaspora çok sertken, Ermenistan'da yaşayan Ermeniler nispeten daha ılımlıydı. Bildiđim kadarıyla sizin de Ermenistan'da bazı temaslarınız oldu. Aradaki bu farkı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türkiye açısından buradaki algılama ve yaklaşım farkı aslında çok ilginç. Kaliforniya'da zengin villalarında oturan Diaspora Ermenileriyle ki onlar için önemli olan bir tek şey var, o da tek bir kelime ve o kelimenin uluslararası camia tarafından kabul edilmesi, Erivan'da, Gümrü'de ya da Erivan taşrasında maddi durumu pek yerinde olmayan Ermenilerin algılamaları ve yaklaşımları arasında ciddi uçurumlar var. Protokollerin ortaya çıkması şunu gösterdi ki, Ermenistan'da sivil toplum örgütü, siyaset sınıfının önemli bir bölümü Türkiye ile normalleşmek istiyor, sınırların açılmasını, Türkiye ile ticaret yapmak, Türkleri daha yakından tanımak istiyor. Bir zamanlar birlikte yaşadığımız toprakları ziyaret etmek istiyor. Dolayısıyla daha normal ve daha somut, günümüze ait beklentileri var. Geleceklerini inşa etmek istiyorlar, çocuklarına daha iyi bir gelecek hazırlamak istiyorlar ve bu yüzden Türkiye gibi bölgenin devi, büyük bir ekonomik motor olan ülkeyle iyi ilişkiler geliştirmek istiyorlar. Diasporanın ise bu tür bir endişesi yok. Diaspora, madden, fiziken Türkiye ve Ermenistan'dan çok uzak, buldukları ülkeye entegre olmuş insanlar. Elbette diasporayı da ayırmak lazım, diaspora içinde protokollere destek veren unsurlar da var, her ne kadar destek vermeyenlerin sesi daha fazla çıkmış olsa da, destek veren unsurların azımsanmayacak oranda olduğunu bilmemiz lazım. Bu destek vermeyen unsurlar hala 1915 ve sonrasını atlatamamış, geçmişte yaşayan, 1915'le ilgili tek bir kelime üzerinden siyaset yapıyorlar. Elbette bu üzücü, bizim açımızdan hayal kırıklığı yaratan bir durum ama bizim muhatabımız Sarkisyan ve Ermenistan Devletidir. İnşallah bu süreç ilerde hızlanır ve daha somut bir aşamaya gelirse, belki Ermeni Diasporasının belirli unsurlarıyla da diyalog içinde olup, Türk-Ermeni normalleşmesinin ne kadar önemli olduğunu anlatabiliriz.

Türkiye'nin Güney Kafkasya ülkelerinden Gürcistan ve Azerbaycan ile olumlu ilişkileri var. Bu ülkeler arasına Ermenistan'ın katılmasıyla, Türkiye'nin daha kapsamlı bir Kafkasya politikası yürütmesinden söz edebilir miyiz? Bu durum bölgede nasıl bir etki yaratır? Çünkü şu anda Ermenistan ile ilişki kuramadığımız için Güney Kafkasya politikasının bir ayağı eksik durumda.

Doğru bir tespit. Öncelikle Güney Kafkasya'nın bizim komşuluk siyasetimiz içinde önemli bir yeri olduğunu altını çizmek lazım. Bizim bütün komşularımızla entegrasyon, ticaretin artırılması gibi hedeflerimiz olduğu gibi, Güney Kafkasya ülkeleriyle de aynı şekilde hedeflerimiz var. Ancak ne yazık ki Türkiye ile Ermenistan arasındaki sorunlar, Karabağ Savaşı ve Ermeni kuvvetlerinin Azerbaycan topraklarını işgalinden dolayı, istediğimiz gibi verimli bir işbirliğine giremiyoruz. Zaten Türk-Ermeni yakınlaşmasının arkasında yatan en önemli saiklerden biri de 2002 yılından beri yürüttüğümüz komşuluk siyasetimizin, komşuluk alanımıza olan yansımasıydı. Şu anda, daha yoğun olarak Gürcistan ve Azerbaycan'la ilişkilerimizi geliştiriyoruz ama temennimiz o ki Ermenistan da bu ülkeler arasına katılır. Olumlu

ve umut verici olan gelişme, sivil toplum örgütleri ve halklar arasındaki iletişim. Biliyorsunuz on binlerce Ermeni ülkemizde çalışıp ikamet ediyor, ticarete nispeten bir artış var ama bunlar sorunu çözmiyor. Esas hedefimiz Türk-Ermeni normalleşmesinin sağlanması, Karabağ sorununun çözülmesi ve Güney Kafkasya'nın Türkiye'nin arka bahçesi haline gelmesi.

Karabağ sorunu yaklaşık 20 yıldır çözülüyor. Minsk Grubu'nun devam eden süreçte konuya henüz somut bir çözüm getirebilmiş değil. Siz, Minsk Grubu'nun çalışmalarında gelinen noktayı nasıl değerlendiriyorsunuz ve Karabağ'da barışa gidecek bir yol haritası üzerinde anlaşılabilirliğini düşünüyor musunuz?

Karabağ'da bir anlaşmanın neleri içereceği aşağı yukarı belli. Belli olmayan nokta Karabağ'ın statüsü konusu. Bu konuda Azerbaycan ve Ermenistan arasında önemli farklılıklar var. Konu bu noktada kilitleniyor. Rayonların iadesi, Ermenistanla Karabağ arasında koridor olması gibi sorunlar aşılabilecek konulardır. Fakat Karabağ'ın statüsünün nasıl ve ne zaman belirleneceği konusunda anlaşmazlık var. Minsk grubu gerçekten de çok uzun zamandan beri bu konu ile uğraşmasına ve eş başkanlar arasında göreceli olarak bir uyum olmasına rağmen bir sonuç alınamamıştır. Bana göre sonuç alınamamasının ana sebebi Ermenistan ve Azerbaycan tarafında yeterli siyasi iradenin olmamasıdır. Çünkü şu andaki dondurulmuş hal, bir şekilde her iki ülkenin de kabul ettiği bir durum ve değiştirmek için çok zorlandığı bir fotoğrafla karşı karşıya değiliz. Zaman zaman, özellikle son bir iki yıldır Azeri tarafından bu konu ile ilgili daha yüksek perdeden söylemler duyuyoruz ama icraat meselesinde Azerbaycan tarafının Karabağ'daki statünün değiştirilmesi konusunda çok fazla bir gayret içinde olduğunu göremedim.

Sanırım Azerbaycan'ın son iki yıldır bu konuyu daha fazla gündeme taşımada 2008 yılındaki Rusya-Gürcistan savaşı ve sonrasında ortaya çıkan G. Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığının da etkisi var. Nitekim Aliyev, bazı açıklamalarında, Karabağ'da bu tür bir oldu bittiye izin vermeyeceklerini dile getirmişti.

Elbette 2008 yılındaki Rusya-Gürcistan savaşı bölgede çok önemli bir etki yarattı. Bu etkinin Azerbaycan tarafından da algılanması gayet doğal. Ancak yavaş yavaş 2008'de yaşananların geride kaldığı bir döneme gidildiğini düşünüyorum. Karabağ'da bu tür bir oldu bittinin gerçekleşmeyeceği kanaatindeyim. Çünkü Azerbaycanla Rusya arasında da çok önemli ilişkiler var. Buradaki ana mesele şudur: Türkler, Ermenileri Azeriler, Ruslar, şu anda olduğu gibi, ticaretin kısıtlı, güvenlik endişelerinin olduğu, sıkıntılı bir Güney Kafkasya'da mı yaşamak istiyorlar yoksa daha fazla işbirliğinin, hem Türkiye'nin hem de Rusya'nın olumlu katkı sağlayabileceği bir Güney Kafkasya mı arzu ediyorlar? Bunun muhasebesinin iyi yapılması gerekiyor. Şu ana kadar Erivan ve Bakü'de yeterli siyasi irade göremedim.

Her iki tarafta kritik adımları atmaya muktedir gözüküyor. Böyle bir durumda, ya çok ciddi bir istikrarsızlık sonucu yeni bir statüko oluşur veya siyasi irade gelişir. Ben, bu dondurulmuş sürenin bir müddet daha devam edeceğini düşünüyorum. Yani, Karabağ'ın statüsünün belli olmadığı, Karabağ'daki işgalin devam ettiği, rayonların bir şekilde Ermenistan'ın kontrolünde olduğu fakat aynı zamanda bölgedeki bu sıkıntılı halin devam edeceği bir dönem bekliyorum. Bu durumu değiştirebilecek şeylerden bir tanesi Protokollerdi. Ama řu anda, dediğim gibi, Protokoller önümüzdeki yılın sonbaharına kadar askıda.

Elbette iki ülke arasında herhangi bir konuda anlaşmazlık varsa, tarafların her ikisinin belli oranlarda taviz vermesi gerekir. Ancak burada farklı bir durum söz konusu. Azerbaycan taviz verecek bir durumda değil çünkü toprakları işgal altında. Taviz vermesi gereken taraf Ermenistan ancak bu tavizi Ermenistan'a verdirecek uluslar arası bir baskı ya da güç yok. Bu konuda ne söyleyebilirsiniz?

Karabağ çok maksimalist bir yaklaşım içinde. Karabağlılara sorarsanız onlar bağımsızlık istiyor. Karabağ Ermenileriyle Ermenistan Ermenileri arasında da bir gerginlik var. Bunun sebeplerinden bir tanesi, çok ilginç bir şekilde Karabağ ve bu coğrafyanın dış dünyadan fazlasıyla soyutlanmış, hala eski parametrelerle düşünen, hemen yanı başımızda olmasına rağmen, 19. yüzyıl hesaplarıyla çalışan siyasi bir düşünce içinde olması. "Aldığının hepsini alırım, kimseye bir şey vermem" türünden yaklaşımın olduğu bir coğrafyadan bahsediyoruz. Bu pozisyonun řu ana kadar sürdürülebiliyor olmasının bir sebebi de, sizin dediğiniz gibi, řu anda hiçbir uluslararası güç veya bir aktörün bu statükoyu değiştirmek için ciddi bir irade göstermemesi. Ne Rusya, ne Türkiye, ne Amerika ne de Avrupa Birliđi etki edebilecek derecede olaya müdahil olmadı. Bir de şunu unutmamak lazım: Karabağ'da ve Ermenistan içinde řu andaki statünün devam etmesini, orta ve uzun vadede Karabağ'ın bağımsızlığına hizmet edeceğini veya bu statükonun bir şekilde de-facto kabul edilebileceği mantığıyla hareket edenler de var. Dolayısıyla bu dondurulmuş statünün devamını bir şekilde kazanım ve bağımsızlığa gidecek bir süreç olarak görüyorlar. Elbette bu dondurulmuş statünün Ermenistan'ın aleyhine olduğu noktasında karşı bir argüman da ortaya konulabilir.

